

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

ВИПУСКНА РОБОТА

на тему:

**Методичний супровід практичної підготовки суб'єктів господарювання
у сфері цивільного захисту**

слухача з короткострокового підвищення кваліфікації з питань цивільного захисту
майстри виробничого навчання навчально-методичних
центрів сфери цивільного захисту

майстра виробничого навчання обласних та
м. Дніпро курсів удосконалення кадрів I категорії

ШЕВЦОВА Віктора Володимировича

Перевірив: _____

(посада, вчений ступінь (звання), прізвище, ініціали)

КИЇВ 2017

Зміст

<i>№ з/п</i>	<i>Навчальні питання</i>	<i>Сторінка</i>
1.	I. Вступ	2
	II. Основна частина	
2.	1. Методичний супровід практичної підготовки. Сутність та проблематика при його здійсненні.	4
3.	2. Проблемні питання, які спостерігаються при організації методичного супроводу практичної підготовки на суб'єктах господарювання Дніпропетровської області.	6
4.	3. Впровадження методології проектного управління при забезпеченні методичного супроводу підготовки та проведення спеціального об'єктового тренування на суб'єкті господарювання.	
	3.1. Оцінка ризиків виникнення надзвичайних ситуацій.	7
	3.2. Планування проведення об'єктового тренування.	11
5.	III. Висновки та пропозиції	14
6.	IV. Список використаних джерел	14
7.	Додатки	16

I. Вступ

Одним із основних завдань єдиної державної системи цивільного захисту, діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій є проведення навчання керівного та особового складу формувань цивільного захисту, а також навчання населення щодо поведінки та порядку дій у разі виникнення надзвичайної ситуації.

Вміння якісно проводити аварійні, рятувальні та інші невідкладні роботи в зоні дії надзвичайних ситуацій, вчасно надавати необхідну допомогу постраждалим дозволяє зберегти їх здоров'я і життя, зменшити рівень матеріальних втрат.

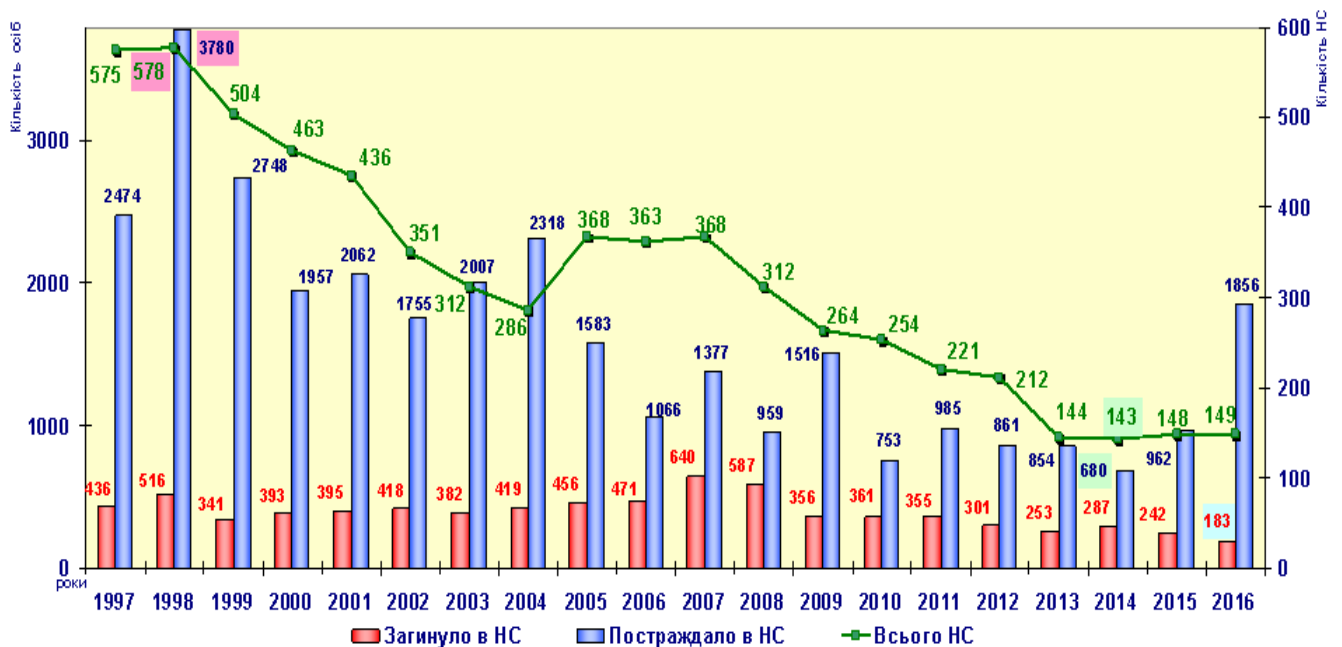

Рис. 1. Динаміка виникнення надзвичайних ситуацій на території України упродовж 1997-2016 років

Підготовка працюючого населення до дій у надзвичайних ситуацій здійснюється всіма суб'єктами господарювання незалежно від форм власності та підпорядкування. Безпосередньо на підприємствах, установах та в організаціях визначається повний комплекс заходів для досягнення злагодженості в роботі керівного складу, органів управління, служб, формувань цивільного захисту, працівників з метою запобігання виникненню та своєчасного реагування на надзвичайні ситуації.

ції, здійснюється практична підготовка та відпрацювання дій за планами реагування на надзвичайні ситуації, планами локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки під час підготовки та проведення спеціальних об'єктових навчань та тренувань. Успішне вирішення цього завдання у значній мірі залежить від якості їх навчання й підготовки в цій сфері.

Особлива роль у цій сфері відводиться консультативно-методичній та практичній допомозі керівництву підприємств, установ, організацій стосовно організації підготовки та проведення об'єктових навчань і тренувань.

Об'єкт дослідження – система підготовки працюючого населення до дій цивільного захисту в умовах надзвичайної ситуації.

Предмет дослідження – організація методичного супроводу суб'єкта господарювання, який проводить об'єктові тренування.

Мета дослідження – запровадження методології проектного управління при забезпеченні методичного супроводу підготовки та проведення практичного навчання працюючого населення.

II. Основна частина

1. Методичний супровід практичної підготовки. Сутність та проблематика при його здійсненні.

Методичний супровід – це комплекс заходів, що проводиться педагогічними працівниками НМЦ ЦЗ та БЖД із керівним та особовим складом та фахівцями суб'єкту господарювання (незалежно від форми власності), діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту під час підготовки та проведення ними заходів практичної підготовки.

Суб'єкт господарювання (СГ) є основною первинною ланкою, де практично і найбільш повно вирішується весь комплекс завдань цивільного захисту. Важливість цієї ланки у сфері вимог керівних документів в теперішній час ще більше зростає.

Відповідно до положень чинного нормативно-правового забезпечення навчання працюючого населення діям у надзвичайних ситуаціях, як одного з основних заходів цивільного захисту, визначено що кожен суб'єкт забезпечення цивільного захисту виконує у цьому заході відповідні функції. Тому, повнота і якість виконання курсами, центром заходів методичного супроводу підприємств, установ, організацій багато залежить від їх тісної співпраці (взаємодії) з місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, територіальними органами Державної служби України з надзвичайних ситуацій та підприємствами, установами, організаціями відповідного регіону, що проводять заходи практичної підготовки.

Виходячи з цього, співпрацю курсів, центру доцільно проводити з суб'єктами забезпечення цивільного захисту безперервно, починаючи з етапу планування заходів цивільного захисту на рік і закінчуючи підведенням підсумків конкретного заходу практичного навчання.

<i>Терміни проведення</i>	<i>Заходи, що виконуються</i>
не менш ніж за 2 місяця до початку проведення тренування	Навчання керівного складу СГ та формувань ЦЗ на курсах НМЦ ЦЗ та БЖД
за 1,5 місяця до початку тренування	Відпрацювання наказу та календарного плану підготовки до тренування
за 1 місяць до початку проведення тренування	Відпрацювання задуму та плану тренування
за 20 днів до початку проведення тренування	Проведення занять з особовим складом формувань ЦЗ
за 15 днів до початку проведення тренування	Рекогносцировка району проведення тренування та учбових місць відпрацювання практичних заходів
за 15-12 днів до початку проведення тренування	Затвердження документів загального плану тренування
за 5-10 днів до початку проведення тренування	Відпрацювання особистих планів помічників керівника та посередників (якщо такі призначаються)
за 1 тиждень до початку проведення тренування	Проведення занять з особовим складом імітаційної команди (якщо така призначається)
за 2-3 дні до початку проведення тренування	Підготовка учбових місць, місць (районів) імітації. Розробка плану проведення імітації.
за 2-3 дні до початку проведення тренування	Перевірка готовності до проведення тренування.
„Д”	<i>День проведення тренування</i>
не пізніше 1 дня після проведення тренування	Підсумки тренування. Підготовка наказу про результати проведення тренування.
не пізніше 10 днів після проведення тренування	Відпрацювання змісту звіту про СОТ і відправка його до відділу НС та ЦЗН району (<i>один примірник на курси ЦЗ міста</i>)

Рис. 2. Алгоритм підготовки до проведення спеціального об'єктового тренування.

Суб'єктами господарювання розробляється Програми підготовки особового складу ЦЗ з урахуванням їх специфіки діяльності, стану, наближення до ПНО, можливої техногенної обстановки в районі його розміщення тощо, категорій слухачів та змісту Планів реагування на НС та Планів локалізації і ліквідації аварій (катастроф) – ПЛАС.

За своїм змістом програма повинна включати питання:

- загальної складової;
- формування у особового складу знань і навичок щодо роботи на приладах та механізмах;
- призначення та основних завдань формувань;

- організаційно-штатної структури;
- таблиця оснащення;
- порядку оповіщення особового складу та видачі йому табельного майна;
- приведення формування в готовність, обов'язки особового складу.

Однією з форм навчання особового складу формувань ЦЗ є використання пам'яток, брошур та іншого інформаційного матеріалу. При розробці цих видів інформації необхідно враховувати, що вони повинні бути короткими за змістом, мати необхідні пояснюючі малюнки, які легко засвоюються, найбільш важливі питання повинні виділятися спеціальним шрифтом та кольором.

2. Проблемні питання, які спостерігаються при організації методичного супроводу практичної підготовки на суб'єктах господарювання Дніпропетровської області.

Як показують наукові та соціологічні дослідження у різних країнах світу, першопричиною техногенних і багатьох природних НС, а також невиправдано великих розмірів збитків при цьому є недостатня компетенція осіб, яким доводиться ухвалювати (приймати) управлінські рішення з попередження НС і ліквідації їх наслідків, а також невміння особового складу правильно діяти в умовах тієї або іншої НС.

У зв'язку з цим підготовка професійних кадрів для роботи у сфері ЦЗ і навчанню населення діям в умовах НС – одна з першочергових завдань НМЦ ЦЗ та БЖД у Дніпропетровській області.

Проте, при організації методичного супроводу практичної підготовки на суб'єктах господарювання спостерігаються системні проблеми:

1) Відсутній нормативний документ з організації здійснення методичного супроводу практичної підготовки на суб'єктах господарювання.

2) Певна частина керівників безвідповідально ставиться до питань практичної підготовки штатних працівників в сфері цивільного захисту.

3) На окремих підприємствах, установах та організаціях доводиться стикатися з небажанням керівників цих суб'єктів господарювання проводити спеціальні об'єктові навчання і тренування з питань цивільного захисту.

4) Термін підготовки до проведення комплексного об'єктового навчання/тренування потрібно переглянути, так як підготовчі заходи щодо не завжди узгоджуються з виробничим/навчальним процесом на суб'єкті господарювання;

5) Переважна більшість суб'єктів господарювання не забезпечені засобами індивідуального захисту, приладами радіаційної/хімічної розвідки та дозиметричного контролю, технікою та іншим майном цивільного захисту.

3. Впровадження методології проектного управління при забезпеченні методичного супроводу підготовки та проведення спеціального об'єктового тренування на суб'єкті господарювання.

Для забезпечення методичного супроводу суб'єкта господарювання пропонується використовувати методологію проектного управління (project management).

Практика використання системи управління проектами довела її високу результативність.

3.1. Оцінка ризиків виникнення надзвичайних ситуацій.

Одним з найважливіших елементів підготовки до тренування є розробка тактичного задуму його проведення.

Тактичний задум (концепція) тренування включає:

- вихідні дані (тема, навчальні та виховні цілі та час проведення, органи управління та формування, що залучаються на тренування);

- вихідна обстановка до початку тренування (дані про повітряну, радіаційну та хімічну обстановку), [характер](#) дій формувань ЦЗ;

- порядок нарощування обстановки (які дані, в який час і яким способом доводяться до учасників тренування);
- етапи тренування, їх зміст і тривалість;
- норми витрат моторесурсів та імітаційних засобів.

І саме при розробці концепції тренування передбачається врахування ризиків виникнення надзвичайної ситуації різного рівня і походження.

Ризик являє собою подію (у нашому випадку – надзвичайну ситуацію), що може відбутися в умовах невизначеності з певною ймовірністю.

Таким чином, ризик виникнення надзвичайної ситуації можливо охарактеризувати як комбінацію трьох елементів: *деякої події, ймовірності її виникнення та рівень наслідків.*

Управління ризиками націлене на те, щоб:

1. виявити якомога більше можливих надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;
2. мінімізувати їх вплив;
3. спланувати дії щодо надання допомоги постраждалим та ліквідації їх наслідків.

Основними складовими процесу управління ризиками є:

- *Аналіз* (виявлення і оцінка) ризиків.
- *Ранжування* та відбір ризиків.
- *Визначення реакції* на ризики.
- *Планування дій* сил цивільного захисту.
- *Створення резервів.*

Аналіз ризику націлений на те, щоб дати кількісну оцінку його ступеня.

У якості відправної точки для аналізу можна розробити матрицю, подібну до тієї, що показана на рис. 3.

Ризик – це категорія імовірнісна, тому в процесі оцінки невизначеності і кількісного визначення ступеня ризику використовують імовірнісні розрахунки.

Ступінь ризику – це ймовірність настання небажаної події, а також розмір можливого збитку від нього.

<i>Ризик (надзвичайна ситуація)</i>	<i>Ймовірність виникнення</i>	<i>Розмір збитку</i>	<i>Проміжок часу для ліквідації наслідків (год.)</i>
1. Пожежа	середня	високий	3-10
2. Дія природних явищ (сильний дощ)	низька	низький	1-1.5
3. Несправність інженерних мереж	висока	високий	1.5-3

Рис. 3. Матриця оцінки ризиків.

Імовірність дозволяє прогнозувати випадкові події. Вона дає їм кількісну і якісну характеристику. При цьому рівень невизначеності та ступінь ризику зменшуються.

Імовірність настання події може бути визначена *об'єктивним* або *суб'єктивним методом*.

Оскільки на формування очікуваного результату впливає велика кількість випадкових факторів, він є випадковою величиною.

Об'єктивний метод визначення ймовірності заснований на обчисленні частоти, з якою відбувається дана подія.

Приміром об'єктивного методу є *Математичне очікування* $M[x]$ випадкової величини, тобто визначення її середнього значення:

$$M[x] = \sum_{i=1}^n x_i p_i \quad \text{або} \quad M[x] = \frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n},$$

де x_i – значення випадкової величини в i -ій реалізації;
 p_i – ймовірність отримання випадкової величини x_i ;
 n – кількість реалізацій.

Суб'єктивний метод визначення ймовірності заснований на використанні суб'єктивних критеріїв, які базуються на різних припущеннях. Важливе місце при цьому займає метод експертних оцінок, тобто проведення експертизи, обробка і використання його результатів при обґрунтуванні значення ймовірності.

Метод експертних оцінок – це спосіб прогнозування та оцінки майбутніх результатів дій на основі прогнозів фахівців.

При застосуванні методу експертних оцінок проводиться опитування спеціальної групи експертів (5-7 осіб) з метою визначення певних змінних величин, необхідних для оцінки досліджуваного питання. До складу експертів слід включати людей з різними типами мислення.

Необхідною умовою ефективного застосування методу експертної оцінки є достатня обізнаність експерта з досліджуваною проблемою, високий рівень ерудиції, здатність його давати чіткі вичерпні відповіді, до того ж експромтом. Крім того, експерт не повинен бути зацікавленим в тому чи іншому варіанті вирішення поставленої перед ним проблеми. Експерти підбираються за ознакою їх формального професійного статусу – посади, стажу роботи та ін. Такий підбір сприяє тому, що в число експертів потрапляють високопрофесійні, з великим практичним досвідом у даній галузі спеціалісти.

Перевагами експертного аналізу ризиків є: відсутність необхідності в точних вихідних даних і дорогих програмних засобах, простота розрахунків. До основних недоліків слід віднести: труднощі в залученні незалежних експертів і суб'єктивність оцінок.

3.2. Планування проведення об'єктового тренування.

Іншим з елементом практичної підготовки є забезпечення підготовки до проведення об'єктового тренування.

Саме від якості планування заходів підготовки залежить успішність та безпечність проведення тренування.

В цьому сенсі методологія управління проектами буде незамінною підмогою фахівцям цивільного захисту як аналітичний інструмент.

У даному випадку практичне заняття розглядається як проект, “життєвий цикл” якого розпочинається з початком надання методичного супроводу суб’єкту господарювання, закінчується відпрацюванням практичних заходів комплексного об’єктового тренування (КОТ).

Управління проектами – ([англ. Project Management](#)) область знань з [планування](#), організації та [управління ресурсами](#) з метою успішного досягнення цілей та завершення завдань [проекту](#).

Поняття ”проект” об’єднує різні види діяльності, які характеризуються рядом ознак, найбільш загальними з яких є наступні:

- направленість на досягнення конкретних цілей – визначених результатів;
- координоване виконання чисельних, пов’язаних між собою дій;
- обмежена тривалість по терміну, із зазначеним початком і закінченням.

С точки зору системного підходу, проект можливо розглядати як процес переходу з початкового стану в кінцевий – результат при участі ряду обмежень та механізмів. Проект як система діяльності існує саме стільки часу, скільки його потрібно для досягнення результату. Особливість проекту полягає у тому, що проект є одноразовою, а не циклічною діяльністю.

Методичний супровід суб’єкта господарювання забезпечується згідно Переліку навчально-виробничих завдань для проведення педагогічними працівниками міських курсів (циклу практичної підготовки) НМЦ ЦЗ та БЖД Дніпропетровської області інструктивно-методичних занять та інструктажів на підприємствах, установах, організаціях, що проводять комплексні об’єктові навчання (тренування) з питань цивільного захисту (Додаток 1).

Безпосередньо методичний супровід суб’єкта господарювання виконується відповідно до Плану проведення інструктивно-методичних занять та інструктажів з підготовки керівництва комплексним об’єктовим тренуванням з питань ЦЗ (Додаток 2).

Базовим документом при підготовці учасників тренування є Календарний план підготовки до проведення КОТ та План реагування на надзвичайну ситуацію.

Проте, яким би повним і точним не був план, завжди будуть відбуватися явища, наслідки від яких неможливо передбачити і навіть контролювати. Передусім ці явища будуть відбуватися в самий невідходящий час і від них буде залежати успіх проекту вцілому.

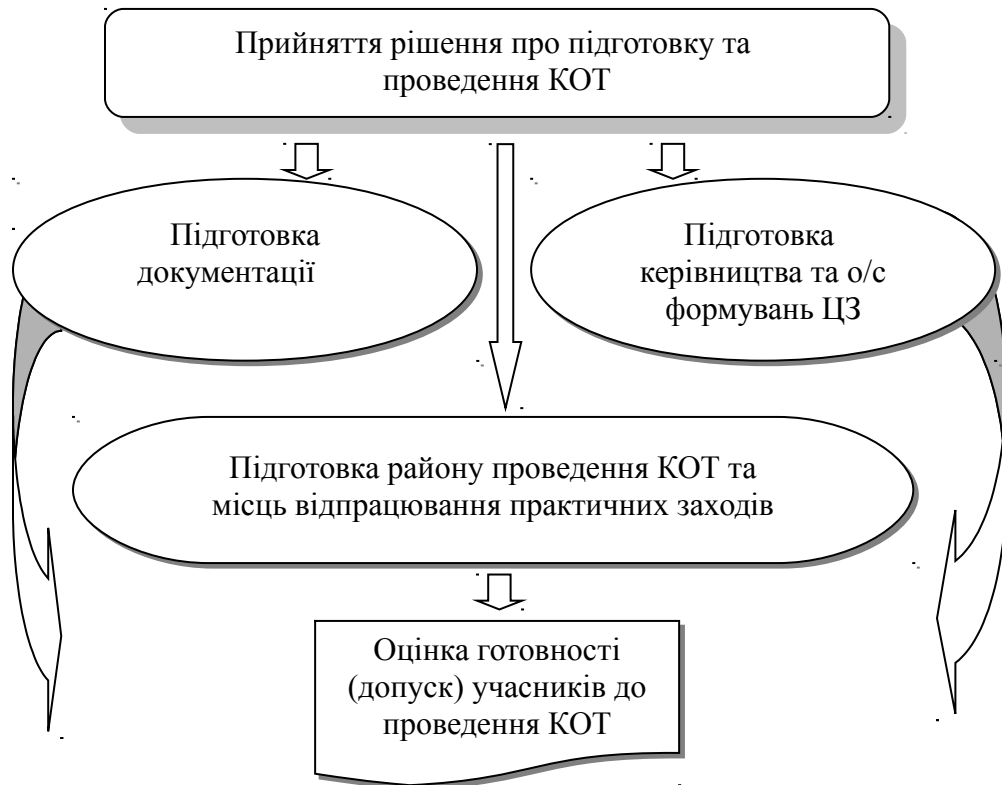

Рис. 4. Основні завдання (фази) підготовки суб'єкта господарювання до проведення КОТ.

Графік Ганта – це один із самих зручних, який найчастіше всього використовується в проектному менеджменті та найбільш доступний у розумінні представлення заходів по проекту. Він є двомірним графічним зображенням заходів що виконуються. По вертикальній осі відображений перелік заходів, а по горизонтальній осі відображений час. Графік Ганта будується після визначення терміну

початку та закінчення кожного завдання (фази). Додатковою цінною складовою графіку Ганта є масштабування заходів за їх терміном.

Графік Ганта підготовки проведення КОТ приведений у додатку 3.

Основними методами визначення залежностей між заходами є метод передування (PDM), або “вершина-робота”, тобто оперує чотирма типами залежностей передування – проходження:

- “*початок після закінчення*”. Це стандартна послідовність, при якій попередній захід повинний завершитися до початку наступного;

- “*початок після початку*”. Це найбільш загальна послідовність при моделюванні заходів, які повинні виконуватися одночасно. В цьому випадку не потрібно завершення попереднього заходу до початку наступного. Для його початку необхідно, щоб попередній захід тільки почався;

- “*закінчення після закінчення*”. Цей тип залежності також використовується для моделювання паралельних заходів. В цьому випадку закінчення наступного заходу контролюється закінченням попереднього заходу;

- “*закінчення після початку*”. Цей тип залежності використовується досить рідко і застосовується, перш за все для заходів, виконуваних в кластерах.

При цьому забезпечується можливість наглядно побачити і усвідомити логіку змісту методичного супроводу СГ та спланувати порядок проведення заходів підготовки КОТ.

III. Висновки та пропозиції

Контроль проекту – це елемент, який забезпечує відповідність проекту графіку виконання та [бюджету](#). Контроль проекту починається з планування та закінчується звітом з виконання проекту (тренування/навчання), пронизуючи кожен елемент процесу управління проектом.

Саме оволодіння фахівцями новітніх методів аналізу, планування і контролю за реалізацією практичних заходів дозволить розробити тактичний задум (концепцію) об'єктового навчання/тренування, спланувати порядок його підготовки та проведення, забезпечити доступний до розуміння методичний супровід суб'єкта господарювання.

Якісна підготовка спеціальних об'єктових навчань та тренувань з цивільного захисту, своєчасна, та на високому методичному рівні надана допомога керівництву підприємств, установ, організацій з боку педагогічних працівників НМЦ ЦЗ та БЖД області у їх підготовці та проведенні є гарантією повного та якісного відпрацювання запланованих на навчання, тренування завдань та навчальних питань, і як результат – готовності суб'єкту господарювання до дій в умовах надзвичайних ситуаціях.

IV. Список використаної літератури

1. Закон України від 02.10.2012 № 5403-VI “Кодекс цивільного захисту України”.
2. Постанови Кабінету Міністрів України:
 - від 23.10.2013 № 819 “Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань ЦЗ”;
 - від 26.06.2013 № 443 “Про затвердження Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил ЦЗ”;

- від 26.06.2013 № 444 “Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у НС”;

- від 09.10.2013 № 787 “Про затвердження Порядку утворення, завдання та функції формувань цивільного захисту”;

- від 09.01.2014 № 11 “Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту”.

3. Наказ МВС України від 11.09.2014 № 934 “Про затвердження Порядку організації та проведення спеціальних об’єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту”.

4. Методична література:

- Організаційно-методичні вказівки ДСНС України від 23.09.2013 № 02-10281/164 “Організаційно-методичні вказівки з підготовки працюючого населення до дій у надзвичайних ситуаціях”.

- Основи цивільного захисту. Навчальний посібник. ІДУ ЦЗ. Київ. 2008.

- Методичний посібник “Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій”. Том 1-8. Всеукраїнський науково-дослідний інститут ЦЗ населення і територій. Київ. 2010-2014.

- Учебное пособие. Управление проектами. И.И. Мазур, В.Д. Шапиро, Н.Г. Ольдерогге. Москва. 2004.

Майстер виробничого навчання
обласних та м. Дніпро курсів
удосконалення кадрів I категорії

В.В.ШЕВЦОВ

**Перелік навчально-виробничих завдань
для проведення інструктивно-методичних занять та інструктажів на
підприємствах, установах, організаціях, що проводять комплексні об'єктові
навчання (тренування) з питань цивільного захисту**

№ з/п	Навчально-виробничі завдання	Вид заходу та тривалість виконання завдань, в годинах		Форма виконання завдання
		КОН	КОТ	
1.	Надання методичної допомоги керівництву суб'єкту господарювання (далі – СГ) з підготовки заходу	5	4	ІМЗ
2.	Розробка наказу керівника СГ про проведення заходу	3	3	
3.	Розроблення календарного плану підготовки заходу	3	3	
4.	Розроблення плану проведення заходу та таблицю термінових донесень	4	4	
5.	Розроблення плану об'єкта з графічним показом ділянок, рубежів, пунктів відтворення обстановки (схеми обстановки) та плану імітації	3	2	
6.	Розроблення схеми розгортання сил і засобів у місцях (ділянках) відпрацювання практичних заходів (плану проведення практичних заходів)	2	2	
7.	Розроблення плану нарощування обстановки та плану рекогносцировки місць практичного відпрацювання навчальних питань	3	2	
8.	Загальні вимоги до методики проведення заходу	1	1	Інструктаж
9.	Обов'язки керівництва навчанням і посередників	2	1	ІМЗ
10.	Порядок розроблення особистих планів заступників (помічників) керівника заходу, посередників	2	1	
11.	Алгоритм роботи штабу з ліквідації НС з прийняття рішення керівником робіт з ліквідації наслідків НС на ліквідацію НС та забезпечення заходів ЦЗ. Призначення складу штабу з ліквідації НС	2	2	
12.	Організація та методика проведення занять з підготовки формувань ЦЗ і персоналу СГ до дій у НС	2	1	
13.	Загальні заходи безпеки на навчанні (тренуванні)	1	1	
14.	Оцінка готовності (допуску) персоналу до проведення навчання (тренування), складання акту	2	1	Інструктаж
15.	Визначення району проведення навчання (тренування) та місць відпрацювання практичних заходів	2	1	
16.	Підготовка навчальних місць для відпрацювання практичних заходів в ході навчання (тренування)	2	2	
17.	Основні знаки та показники, що використовуються для імітації на навчальних місцях з відпрацювання практичних заходів	1	1	
18.	Відпрацювання практичних заходів навчання (тренування) за етапами під час його проведення	16	8	-
ВСЬОГО:		56	40	-

ПОГОДЖЕНО

Начальник циклу практичної підготовки
обласних та м. Дніпро курсів удосконалення
керівних кадрів 1 категорії

ПІБ

«__» _____ 2017 року

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник (назва установи)

ПІБ

«__» _____ 2017 року

ПЛАН

проведення інструктивно-методичних занять та інструктажів з підготовки керівництва комплексним об'єктовим тренуванням
з питань ЦЗ (назва установи) в період з «__» _____ по «__» _____ 2017 року

№ з/п	Вид заняття	Тема заняття	Кількість годин на проведення	Хто залучається	Хто проводить	Дата проведення	Дата фактичного проведення
1.	Інструкторсько-методичне (ІМЗ)	Згідно Переліку навчально-виробничих завдань					
2.	Інструктаж	-«<>»-					

Примітка: Під час проведення занять заступники (помічники) керівника тренування та персонал штабу керівництва відпрацьовують документи з проведення тренування.

Фахівець з цивільного захисту (назва установи)

ПІБ

Майстер виробничого навчання
циклу практичної підготовки
НМЦ ЦЗ та БЖД Дніпропетровської області

ПІБ

